Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

Ekspozycja ukazuje życie dzieci od okresu międzywojennego do zakończenia II wojny światowej. Brutalnie przerwane przez wojnę i okupację dzieciństwo pozostawiło w ich życiu ogromną traumę. O wyborach między byciem ofiarą, biernym obserwatorem a obrońcą opowiada wystawa.

Dzieci Wystawa

18.11.2026

Wystawa, przygotowana przez Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Warszawie, ukazuje życie dzieci od okresu międzywojennego do zakończenia II wojny światowej. Pokazuje, jak wyglądało ich życie, a także jak zmieniło się w czasie wojny. Okres dzieciństwa, który został brutalnie przerwany przez politykę terroru prowadzoną przez okupantów, pozostawił w ich życiu ogromną traumę. Ekspozycja odnosi się do losów dzieci z różnych mniejszości narodowych w tym: Żydów, Romów, Ukraińców, Białorusinów, Poleszuków, Karaimów, Ormian, Hucułów, a także do traumatycznych przeżyć związanych z gettem, obozem, przymusową pracą, deportacjami, egzekucjami itd.

Podzielona jest na siedem części, które obrazują dzieci w różnych rolach życiowych:

I Dzieci – życie przedwojennych dzieci, w tym mniejszości; II Obrońcy; III Oszukani?; IV Ofiary; V Obserwatorzy; VI Okaleczeni; VII Emigranci

***

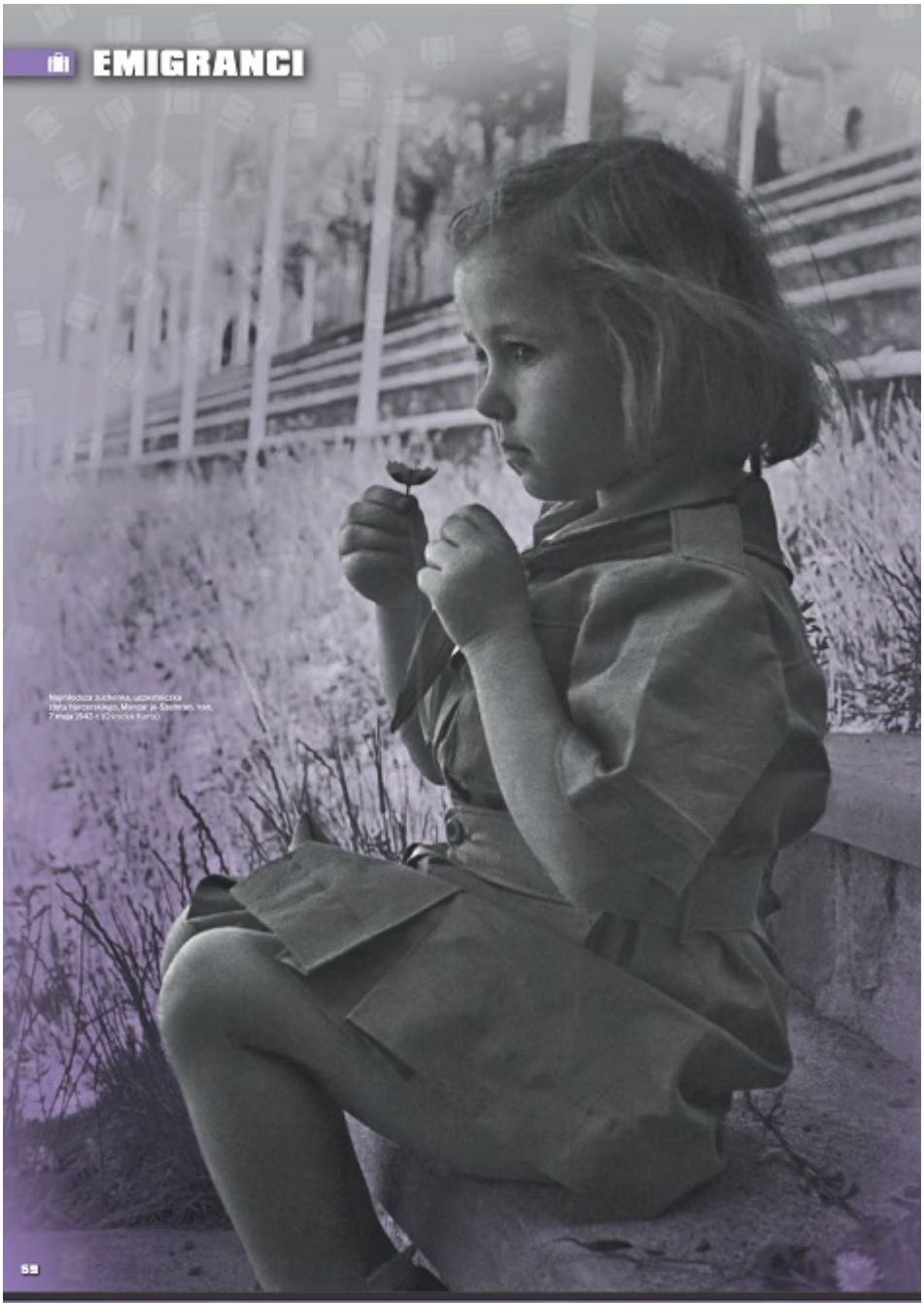
Dzieciństwo to zwykle najpiękniejszy okres w życiu człowieka, pełen nadziei, ufności, beztroskiej zabawy i miłości. Wówczas buduje się własną tożsamość, odkrywa piękno i różnorodność otaczającego świata, definiuje i ugruntowuje postawy moralne na całe życie, uczy się altruizmu.

Świat tych doznań obecny był w życiu młodego pokolenia – urodzonego i wychowanego raz pierwszy od 123 lat w wolnej, niepodległej Polsce.

W 1939 r. wybuch wojny sprawił, że świat ten przestał istnieć – zastąpiły go groza, bezprzykładne okrucieństwo, codzienne świadectwo śmierci. Czy młody człowiek w tym obcym sobie świecie miał jeszcze jakiś wybór? Czy był tylko bezwolnym świadkiem wszechotaczającego mordu? Czy stać go było na demonstrację postaw heroicznych – ocalenie resztek humanizmu i własnego dzieciństwa?

O wyborach między byciem ofiarą, biernym obserwatorem a obrońcą opowiada właśnie prezentowana wystawa.

Historia „ukradzionego” polskim dzieciom dzieciństwa nie kończy się w 1945 r. – ocalałe z pożogi wojennej okaleczone fizycznie i psychicznie zarażały one swoimi przepełnionymi grozą wspomnieniami kolejne pokolenia Polaków, przenosząc wojenną traumę do czasów współczesnych. Czy my sami nie przekazujemy nieświadomie tej traumy – to niestety wciąż aktualne pytanie do każdego z nas.

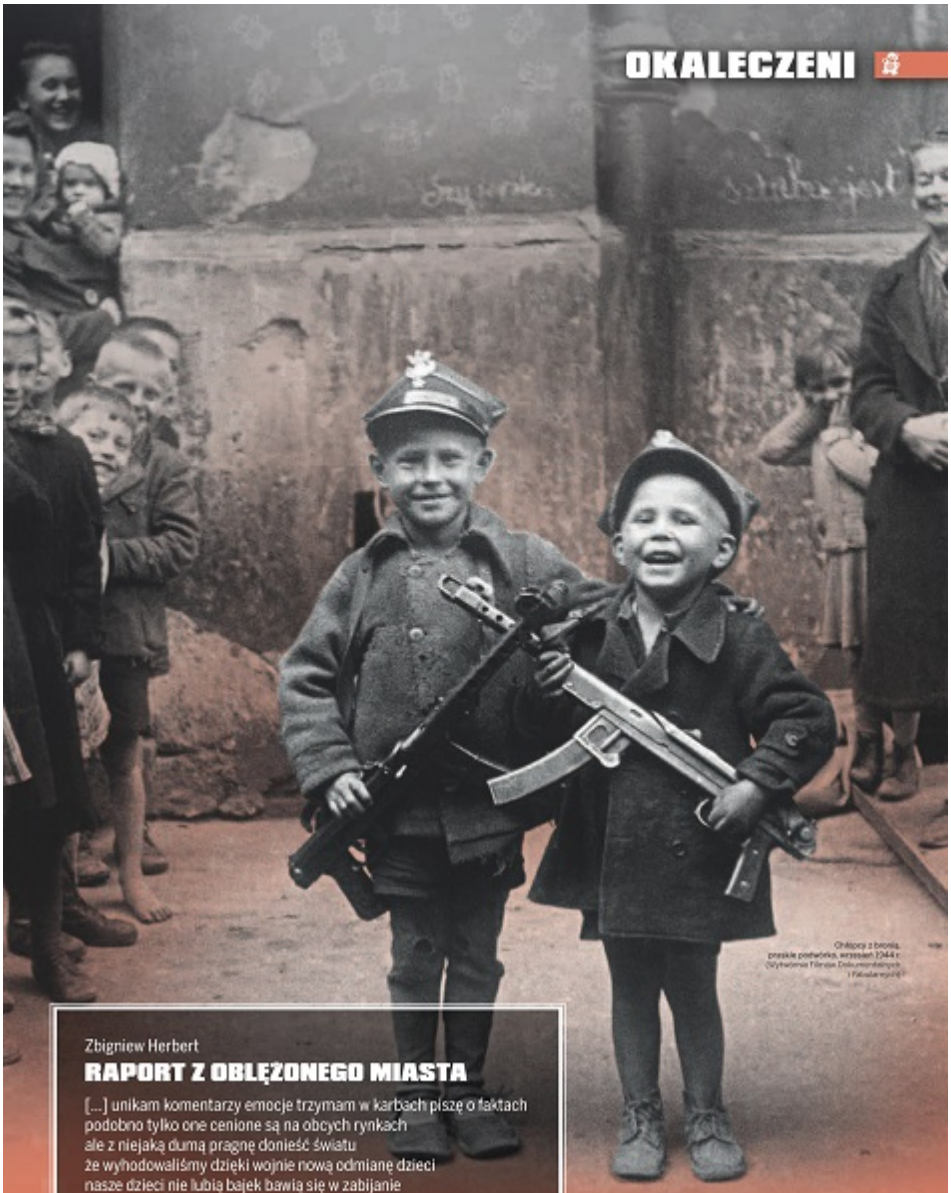

Najmłodsza duchenka, uczestniczka
Ilona Korczyńskiego, Mazar-je-Szerif, Irak,
7 maja 1943 r. (Ośrodek Karta)

Przedszkolaki w polskim osiedlu
dla sierot ewakuowanych z ZSRR, Jarmołyńce,
Rosja, 1942–1946 (Ośrodek Karta)

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

Chłopcy z bronią,
praskie potwórka, wrzesień 1944 r.
(Wytwórnia Filmów Dokumentalnych
i Fabularyzowych)

Zbigniew Herbert

RAPORT Z OBLĘŻONEGO MIASTA

[...] unikam komentarzy emocje trzymam w karbach piszę o faktach
podobno tylko one cenione są na obcych rynkach
ale z niejaką dumą pragnę donieść światu
że wyhodowaliśmy dzięki wojnie nową odmianę dzieci
nasze dzieci nie lubią bajek bawią się w zabijanie

na jawie i we śnie marzą o zupie chlebie i kości
zupełnie jak psy i koty

Jedno z setek tysięcy dzieci
okaleczonych fizycznie i psychicznie przez wojnę.
Warszawa, 1945 r. (Getty Images)

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

Sieroty wojenne w ruinach Warszawy, 1945 r.
(Polska Agencja Prasowa)

48

Sieroty wojenne na gruzach Warszawy, 1945 r.
(Polska Agencja Prasowa)

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

Dzieci – świadkowie egzekucji niemieckich w Bydgoszczy, wrzesień 1939 r.
(Muzeum II Wojny Światowej)

Dziecka przyglądające się niemieckiemu fotografowi, który robi propagandowe zdjęcie, Polska, 4 października 1939 r.
(Polska Agencja Fotograficzna Forum)

Dzieci – świadkowie niemieckiego mordu w Tomaszowie Mazowieckim, 25 listopada 1942 r.
(Instytut Pamięci Narodowej)

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

OFIARY

Polskie dzieci z obozu przemysłowego dla dzieci w Łodzi przy ul. Przemysłowej. Łódź, 14 września 1942 r.
(Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej)

Polskie dzieci podczas badań antropologicznych przeprowadzonych przez Niemców w ramach polityki germanizacyjnej. Polska, 1942 r.
(IPN Poznań)

40

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

Tadeusz Różewicz

WARKOCZYK

Kiedy już wszystkie kobiety
z transportu ogolono
czterech robotników miotłami
zrobionymi z lipy zamiatało
i gromadziło włosy

[...]

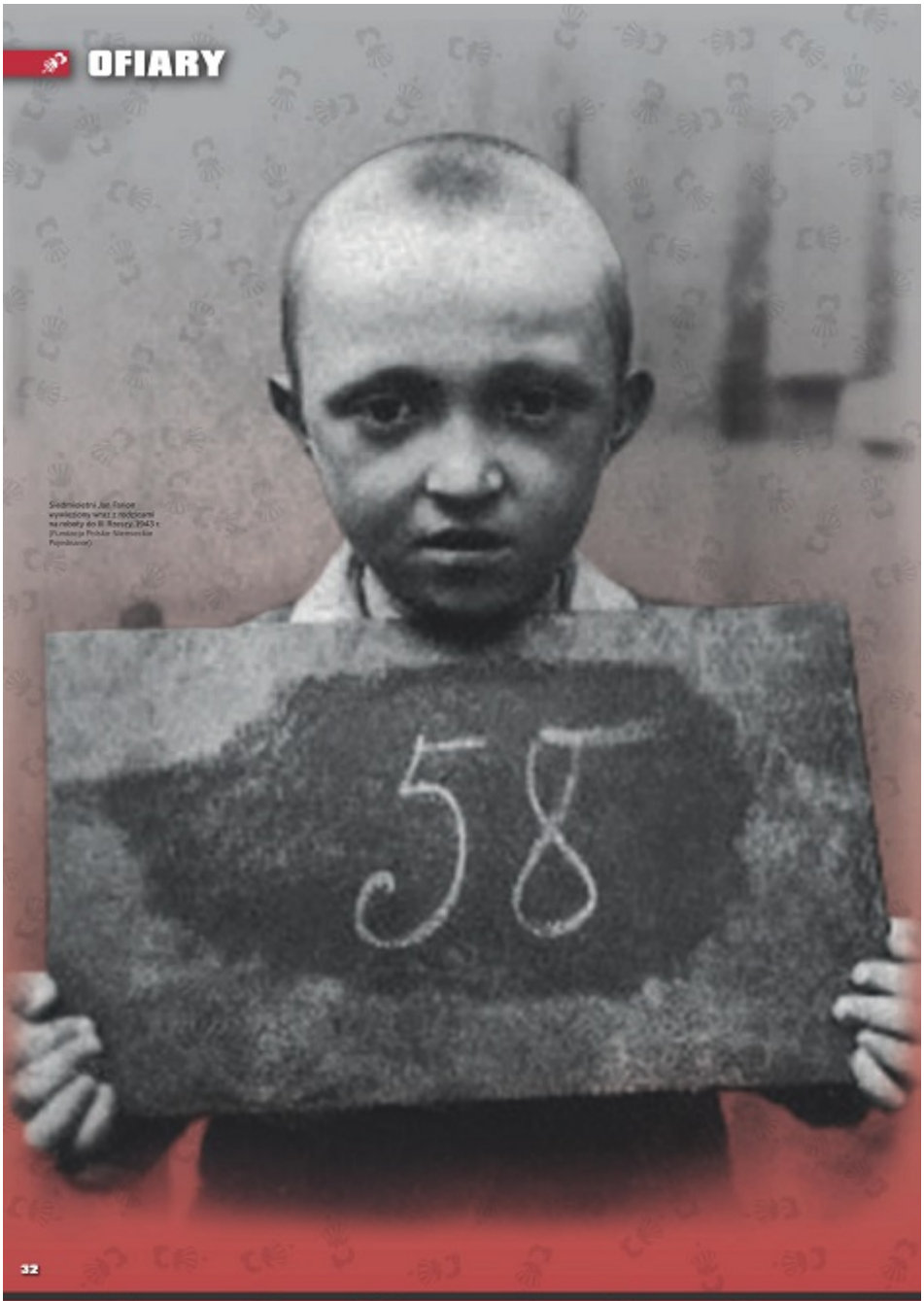
W wielkich skrzyniach
kłębią się suche włosy
uduszonych
i szary warkoczyk
mysi ogonek ze wstążeczką
za który pociągają w szkole
niegrzeczni chłopcy.

35

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

Siedmioletni Jan Fonor wywieziony wraz z rodzicami na roboty do III Rzeszy 1943 r. (Fundacja Polski Niemnowski Pojednanie)

32

Spalone zwłoki robotników przymusowych, w tym dzieci, 1944–1945 (Getty Images)

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

OSZUKANI?

Młodzież ukraińska witająca Hansa Franka podczas jego pobytu po Generalnym Gubernatorstwie, 1941–1944 r. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

24

Dzieci volksdeutschów witają na czele przyjazdu do Poznania dr. Wilhelma Fricka, ministra spraw wewnętrznych III Rzeszy, listopad 1939 r. (Domena Kanał)

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

Jarosław Karabinowicz „Jarek”
(kolczyk), żołnierz II batalionu
77 pp. AK, Lida, 1944 r.
(zbiory K. Krasowskiego)

2

Jarosław Karabinowicz „Jarek”,
Zofia Lasmanowicz „Zosia” Pilszand-Sapieżyńska „Bunkier”,
żołnierze II batalionu 77 pp. AK, Lida, maj 1944 r. (zbiory K. Krasowskiego)

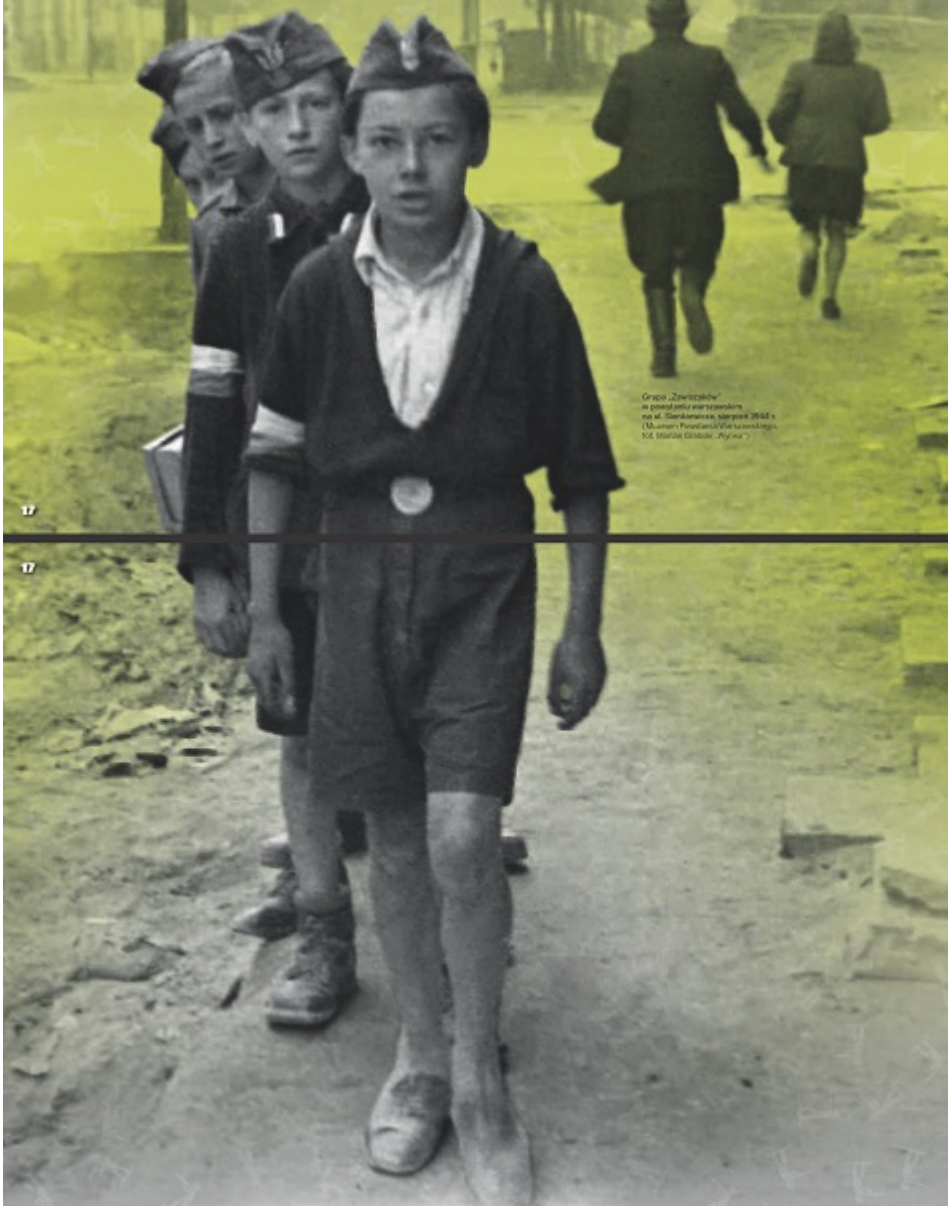
Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

12-letni powstaniec warszawski szeregowy Witold Modelski („Warszawiak”) z Wandurem Kolonowskim „Bolkiem”, Śródmieście, 2044 r.
(Muzeum Powstania Warszawskiego)

Patrycja Gdeldzińska – ośmioletnia sanitariuszka ze szpitala polowego kompanii „Kinga”, Śródmieście, sierpień 2044 r.
(Muzeum Powstania Warszawskiego)

Grupa „Zawiszaków” w powstańczej warszawskiej na ul. Śliskiej, sierpień 2044 r.
(Muzeum Powstania Warszawskiego, fot. Stefan Dobiński „Pyrus”)

17

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

OBROŃCY

Krzysztof Kamil Baczyński

MAZOWSZE

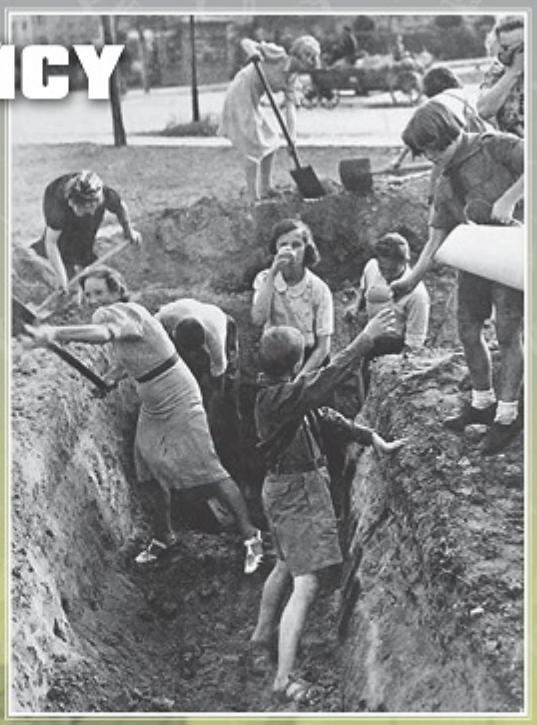
[...]

A potem kraju runęło niebo.
Tłumy obdarte z serca i z ciała,
i dymił ogniem każdy kęs chleba,
i śmierć się stała.

[...]

Piasku, to tobie szeptali leżąc,
wracając w ciebie krwi nicią wąską,
dzieci, kobiety, chłopi, żołnierze:
„Polsko, odezwij się, Polsko".

26 III 43 r.

Dzieci kopiące okopy w Warszawie, wrzesień 1939 r. (Polska Agencja Fotograficzna Perum)

Chłopiec – jeniec najmarszy z wojny obronnej, wrzesień 1939 r. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

12

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

Szlafrok pokoleń.
Harcerz z 71 drużyny rozmawiający
z Marszałkiem Wandalinem, lata trzydzieste
(Narodowe Archiwum Cyfrowe)

10

Dzieci przy budowie kopca imienia
marszałka Józefa Piłsudskiego w Krakowie, maj 1935 r.
(Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”

DZIECI

Dzieci nauczyciela, 1927 r.
Fototeka Archiwum Cyfrowego

Wystawa „Ukradzione dzieciństwo”
Poprzedni Strona

Dzieci

Wystawa